כאן למעשר ומנא תימרא דחולין לא בעו כוונה דתנן א) גל שנתלש ובו ארבעים סאה ונפל על האדם ועל הכלים טהורין קתני אדם דומיא דכלים מה כלים דלא מכווני אף אדם דלא מכוין וממאי דלמא ביושב ומצפה אימתי יתלש הגל עסקינן וכלים דומיא דאדם מה אדם דבר כוונה אף כלים דמכוין להו וכי תימא ביושב ומצפה מאי למימרא סלקא דעתך אמינא ליגזור דלמא אתי למיטבל בחרדלית של גשמים א"נ נגזור ראשין אטו כיפין קמ"ל דלא גזרינן ומנא תימרא דלא מטבילין בכיפין דתניא ב) מטבילין בראשין ואין מטבילין בכיפין לפי שאין מטבילין באויר אלא מהא דתנן ג) פירות שנפלו לתוך אמת המים ופשט מי שידיו טמאות ונטלן ידיו טהורות ופירות אינן בכי יותן ואם בשביל שיודחו ידיו ידיו טהורות והפירות הרי הן בכי יותן איתיביה רבה לרב נחמן הטובל לחולין והוחזק לחולין אסור למעשר הוחזק אין לא הוחזק לא ה"ק אע"פ שהוחזק לחולין אסור למעשר איתיביה ד) טבל ולא הוחזק כאילו לא טבל מאי לאו כאילו לא טבל כלל לא כאילו לא טבל למעשר אבל טבל לחולין הוא סבר דחי קא מדחי ליה נפק דק ואשכח דתניא טבל ולא הוחזק אסור למעשר ומותר לחולין אר"א טבל ועלה מחזיק עצמו לכל מה שירצה מיתיבי עודהו רגלו אחת במים הוחזק לדבר קל מחזיק עצמו לדבר חמור עלה שוב אינו מחזיק מאי לאו אינו מחזיק כלל לא עודהו אע"פ שהוחזק מחזיק עלה אם לא הוחזק מחזיק ואם הוחזק אינו מחזיק מאן תנא עודהו רגלו אחת במים א"ר פדת ר' יהודה היא דתנן ה) מקוה שנמדד ויש בו ארבעים סאה מכוונות וירדו שנים וטבלו זה אחר זה הראשון טהור והשני טמא אמר רבי יהודה אם היו רגליו של ראשון נוגעות במים אף השני טהור אמר רב נחמן אמר רבה בר אבוה מחלוקת במעלות דרבנן אבל מטומאה לטהרה דברי הכל [א] (אף) השני טמא והיינו דרבי פדת איכא דאמרי אמר רב נחמן אמר רבה בר אבוה מחלוקת מטומאה לטהרה אבל במעלות דרבנן דברי הכל אף השני טהור ופליגא דרבי פדת אמר עולא (א) בעי מיניה מרבי יוחנן לרבי יהודה מהו להטביל מחטין וצינוריות בראשו של ראשון גוד אחית אית ליה לרבי יהודה גוד אסיק לית ליה או דלמא גוד אסיק נמי אית ליה א"ל תניתוה ו) שלש גממיות בנחל העליונה התחתונה והאמצעית העליונה והתחתונה של עשרים עשרים סאה והאמצעית של ארבעים סאה וחרדלית של גשמים עוברת ביניהן רבי יהודה אומר מאיר היה אומר מטביל בעליונה והתניא רבי יהודה אומר
מאיר

כאן למעשר. בעי כוונה וכ"ש בתרומה: הכי גרסינן **מה כלים דלא מיכווני אף אדם נמי דלא מיכוון: חרדלית.** ששוטפת ויורדת ממקום גבוה ויש בה ארבעים סאה והטובל בה לא עלתה לו טבילה משום דמקום קטפרס הוא מקום זקוף יותר מדאי ומי סאה שבו אינן במקום אחד ותנן הנצוק והקטפרס אינו חיבור (טהרות פ"ח מ"ט). ואף אם אינו קטפרס נמי אין טובלין בו לפי שאין מי גשמים מטהרים דרך זחילתן עד שיהו נקוין דרך אשבורן דתניא בת"כ ז) אי מה מעיין מטהר בזוחלין אף מקוה מטהר בזוחלין ת"ל אך מעין ובור מקוה מים יהיה טהור (ויקרא יא) המעיין מטהר בזוחלין והמקוה באשבורן. ורבינו האיי גרים הרדלית: **ראשין.** אחד מראשי הגל כשהוא מגיע לארץ: **כיפין.** אמצעיתו של גל שעומד באויר כמין כיפה. ואם הושיט כלים למעלה והטבילן בכיפה אינה טבילה כדמפרש ואזיל: **שאין מטבילין באויר.** שלא אמרה תורה מקוה של אויר לטבילה: **ידיו טהורות.** אע"פ שלא נתכוון: **ופירות אינן בכי יותן.** דבעינן גבי הכשר יותן ח) דומיא דכי יתן דניחא ליה: **ואם בשביל שיודחו ידיו.** נתכוון ליטול פירות הרי הוא בכי יותן ומקבלין טומאה מעכשיו וכיון דנתכוון להדיח ידיו גלי דעתיה דניחא ליה בהך נפילה שעל ידיה הדיח ידיו: **הוחזק אין.** אם נתכוון הוא דהויא טבילה לחולין: **טבל.** ויצא ועלה מן המים: **מחזיק עצמו.** בטבילה שטבל כבר לכל מה שירצה: **מאי לאו אינו מחזיק כלל.** כלומר בין שהחזיק עצמו בשעת טבילה בדבר קל בין שלא החזיק עצמו לכלום שוב אינו מחזיק: **אם לא הוחזק.** לשום דבר שטבל סתם מחזיק לכל מה שירצה אבל אם הוחזק לקל אינו מוחזק לחמור דהא איניתיק ליה לדבר קל: **מאן תנא.** דמשום עודנו במים חשיב ליה כתחילת טבילה ואע"פ שהוחזק מחזיק: **והשני טמא.** שהרי חסר השיעור במים שעל הראשון: **מחלוקת.** דרבי יהודה ורבנן כשהיתה טבילתו בשביל אחת ממעלות של חכמים כגון האונן והמחוסר כפורים שצריכין טבילה לקודש ואינו טמא טומאה דאורייתא בההיא קאמר רבי יהודה דמהני ליה רגליו של ראשון נוגעות במים דאמרינן גוד אחית מים שעליו כאילו הן במקוה: **והיינו דרבי פדת.** דאוקי לעיל הא דעודיהו כרבי יהודה ולא כרבנן אלמא לרבנן אפי' לגבי מעלות לא מהני עודיהו דהא חזקה דאמר הוחזק לקל אסור לחמור מעלות נינהו: **איכא דאמרי כו'.** הכא גרסי' ופליגא דר' פדת דאילו לרב נחמן הא דעודיהו הוחזק לקל הוחזק לחמור דברי הכל הוא דהא לא פליגי רבנן עליה דר"י אלא מטומאה דאורייתא לטהרה: **צינורות.** שטווין בו זהב ועשוין כמין מזלג קטן מאד: **בראשו של ראשון.** בעודו במים: **גממיות.** גומות בנחל שיפולי הריס שקורין וולור"א בלע"ז וכן נחל איתן ט) נחל ארנון י): **תחתונה עליונה ואמצעית.** שנחל מדרון משופע הוא: **עוברת ביניהן.** ומחברתן:
ה"ג

נגזור אטו חרדלית. פרש"י שיורדת מהר גבוה ויש בה מ' סאה ולא עלתה שם טבילה דקטפרס אינו חיבור והר"י פי' וכן כתוב בכמה פירושים של רש"י דפסול מטעם דאין מקוה מטהר בזוחלין אלא באשבורן כדתניא בת"כ ומיהו אומר הר"ר אלחנן ע"כ טעם ראשון עיקר מדגזרינן בגל של ים דאי משום זחילה (ב) הא בשל ים מהני אי לא מוקמינן לה כר' [מאיר] דאמר במס' מקואות (פ"ה מ"ד) כל הימים כמקוה והיה קשה למורי מאי קאמר משום חרדלית של מי גשמים הא בשל ים נמי לא מהני כדתנן ב"ה אומרים אין מטבילין בחרדלית ומשמע דבכל חרדלית מיירי מדלא הוזכר ליה בהדיא גשמים ולפי' ראשון ניחא ומיהו אכתי יש להקשות דקטפרס הוה חיבור לענין מקואות כדפירש הר"י ואם כן למה לא מהני ואי הוה טעמא משום זחילה יתכן טפי:

לא כאילו לא טבל למעשר. ורבותא דמתני' משום חולין הויא דמהניא אף בלא כוונה דאי משום מעשר אף כי הוחזק לחולין קתני רישא דלא מהני הר"ר אלחנן ועוד י"ל דאי משום רישא הייתי אומר דטפי עדיף לא הוחזק כלל למעשר מהוחזק לחולין דהא עקר דעתו לגמרי ממעשר:

טבל ועלה כו'. ועודנו לא ובכמה ספרים כתיב בהדיא לא:

רבי יהודה אומר מאיר היה אומר מטבילין בעליונה. ל"ג רש"י מכלל דר"י כו' והכי פירש מטבילין בעליונה מטעם גוד אסיק וכ"ש גוד אחית ולא פליג עליה רבי יהודה מדלא קתני ליה ואני חולק עליו והא תניא רבי מאיר אומר בין בעליונה בין בתחתונה ואני אומר בתחתונה ולא בעליונה וכו' ולשון הכתוב בספרים אין להעמידה דא"כ מתנייתא קשיין אהדדי ומאי חזית דליית לבתרייתא כל זה פרש"י ומיהו יש ליישב גירסת הספרים (ג) וכן היא הצעת הגי' בפר"ח ר' יהודה אומר ר' מאיר היה אומר בתחתונה ולא בעליונה דאית ליה גוד אחית ולא גוד אסיק מכלל דר' יהודה אית ליה גוד אסיק דמדקאמר רבי מאיר אומר משמע דאין הוא מודה לו ופריך והתניא ר' יהודה אומר ר"מ אומר בין בתחתונה בין בעליונה ואני אומר בתחתונה ולא בעליונה אלמא לית ליה גוד אסיק ומתני' אהדדי לא קשיין דקמייתא דר"י אומר מאיר אומר ולא בעליונה היינו לפי דעתו של רבי יהודה אבל לסברא של ר"מ אף בעליונה. בשם מורי:
בתחתונה

מסורת הש"ס

א) חולין לא. מקואות פ"ה מ"ו, ב) חולין לא: [תוספתא דמקואות פ"ד], ג) חולין שם מכשירין פ"ד מ"ז, ד) מקואות פ"ז מ"ו גיטין טז. ע"ש, ה) תוספתא פ"ג דמקואות, ו) [שמיני פרשה ט], ז) [מקואות פ"ה מ"ו], ח) [ויקרא יא], ט) [דברים כא], י) [דברים ב],

הגהות הב"ח

(א) גמ' אמר עולא בעיא מיניה וכו' ואמר לי תניתוה: (ב) תוס' ד"ה נגזור וכו' דאי משום זחילה הא בשל ים וכו' כדתנן פ"ה דמקואות בית הלל: (ג) ד"ה ר' יהודה וכך היא ההצעה וה"ג בפר"ח וכו' לא קשיין דהא דקא מייתי:

הגהות הגר"א

[א] גמ' דברי הכל השני טמא כצ"ל ותיבת אף נמחק:

לעזי רש"י

וולור"א [וליד"א]. עמק.

מוסף רש"י

גל שנתלש. מן הים (חולין לא.). **מה כלים דלא מכווני.** דהא לית להו דעת (שם). **בחרדלית של גשמים.** זרם גשמים המקלח מן ההר בכח ואין טובלין בו, דהנילוק והקטפרס אינו חיבור ולא הוי מקוה דארבעים סאה, שהרי אין מ' סאה במקום אחד ואע"פ שיש הרבה למטה ולמעלה הא קתני אינו חיבור. חרדלית היינו קטפרס, מדרון, ורב האי גאון גרים הרדלים, שבאין מגליו של הר (שם). **מטבילין בראשין.** מטבילין כלים בראש הגל הנתלש מן הים והלך למרחוק ובא לארץ נכנס אדם תחת ראשו ומקבלו, דהוי טבילה זו במחובר לקרקע (שם לא:). **ואין מטבילין בכיפין.** שלא יזרוק כלים בכיפי הגל דהיינו באמצעיתו שהוא עשוי ככיפה, וטעמא כדמפרש מפני שהיא טבילת אויר ואין מטבילין באויר (שם). **ידיו טהורות.** דלא בעינן כוונה לחולין (שם). **ופירות אינן בכי יותן.** דלא אחשבה להך נפילה (שם). **ואם בשביל שיודחו ידיו.** נתכוון ליטול את הפירות מן המים, ידיו טהורות. כ"ש שנתכוין, והפירות הרי הן בכי יותן. ומקבלין טומאה מכאן ואילך, דאחשבה להך נפילת פירות ליטול ידיו בהגבהתן והוה ליה משקה שסופו לרצון ותנן (מכשירין פ"א מ"א) כל משקה שסופו לרצון אע"פ שאין תחילתו לרצון מכשיר (חולין לא:). **והוחזק לחולין.** לאכול חולין, הוחזק נתכוין בשעת טבילה לכך (שם). **הכי קאמר אע"פ שהוחזק לחולין אסור למעשר.** לעולם חולין לא בעו כוונה והאי דתני בהו הוחזק דאיצטריך לאשמועינן דאע"ג דאיכוין לטבילת טהרה לא הויא כוונת חולין כוונה למעשר (שם). **ארבעים סאה מכוונות.** לא פחות ולא יותר (גיטין טז.). **והשני טמא.** שחסר המקוה על ידי הראשון (שם). **נוגעות במים.** בשעת טבילת השני, **אף השני טהור.** דכמאן דמחברי מים שעל הראשון למי המקוה דמו (שם).

עין משפט נר מצוה

מד א מיי' פ"ט מהל' מקואות הלכה יז סמג עשין רמח: [טוש"ע י"ד סימן רא סעיף הן]:
מה ב מיי' שם הל' יח סמג שם [טוש"ע שם]:
מו ג מיי' פי"ב מהל' טומאת אוכלין הל' י סמג עשין רמו:
מז ד מיי' פי"א מהל' מקואות הלכה יב [ופ"א הל"ח ופי"ג מהל' אבות הטומאות הל"ב]:
מח ה מיי' פ"ח מהל' מקואות הל' יב טוש"ע שם סעיף סב:
מט ו מיי' שם הל' ח טוש"ע שם סעיף ס:

רבינו חננאל

ומנא לן דלחולין לא בעינן כוונה דתנן גל שנתלש ובו מ' סאה ונפל על האדם ועל הכלים טהורים ואמרינן אדם דומיא דכלים מה כלים לא בעי כוונה אף אדם לא בעי כוונה ונדחת דאית לן לאוקומה במתכוון היכי דמי ביושב ומצפה מתי יתלש הגל. וכי תימא אי הכי מאי למימרא הא קא מיכוון אצטריך סד"א נגזור גל שנתלש ושתי ראשין מעורבין במי הים אטו חרדלית שהן מי גשמים אי נמי מהו דתימא נגזור ראשים אטו כיפים פי' אמצעית הגל העשוי כמין כיפה שחלקתו הרוח מן הים והפריחתו כמו באויר שאין טבילה עולה בהן. כדתנן מטבילין בראשים ואין מטבילין בכיפים קמ"ל דלא גזרינן ראשים אטו כיפים אלא מהא דתנן פירות שנשרו לתוך אמת המים ופשט מי שידיו טמאות ונטלן ידיו טהורות הנה בלא מתכוון כדי להטביל ידיו וקתני טהרו ש"מ לא בעינן כוונה ואסיקנ' מהא דלא בעינן כוונה לחולין דתניא טבל ולא הוחזק מותר בחולין ואסור במעשר. א"ר אלעזר טבל ועלה מחזיק עצמו לכל מה שירצה. ומותבינן עליה והתנינן עודהו רגלו במים הוחזק לדבר הקל מחזיק עצמו לדבר חמור. פי' אם הוחזק למעשר ועודהו רגליו במים מחזיק עצמו בתרומה עלה שוב אינו מחזיק. קשיא לר' אלעזר דאמר אפילו עלה מחזיק עצמו לכל מה שירצה. ופריק הא דתני עלה שוב אינו מחזיק בשכבר הוחזק לדבר ידוע ועודהו במים וכי אמינא אנא דמחזיק עצמו לכל מה שירצה. כשעלה סתם ועדיין לא הוחזק והוחזק עתה. מאן תנא עודהו רגלו במים אע"פ שהוחזק חוזר ומחזיק א"ר פדת ר' יהודה היא דתנן מקוה שיש בו מ' סאה מכוונות וירדו שנים וטבלו זה אחר זה הראשון טהור והשני טמא ר"י אומר אם היו רגליו של ראשון נוגעות במים אף השני טהור אמר רב נחמן אמר רבה בר אבוה מחלוקת ר' יהודה ות"ק דפליג עליה ואמר השני טמא בעולה מטומאה לטהרה. אבל במעלות דרבנן בין חולין למעשר לתרומה לקדש ולחטאת להחזיק עצמו מן הקל לחמור א) ולפיכך תני אף השני טהור ופליגא דר' פדת דאוקמה לר' יהודה במעלות דרבנן מכלל דת"ק פליג עליה דהא דתניא עודהו רגלו במים הוחזק לדבר הקל כו' במעלות דרבנן הוא. איכא דאמרי אמר רב נחמן אמר רבה בר אבוה מחלוקת במעלות דרבנן ור' יהודה מטהר השני אבל מטומאה לטהרה דברי הכל השני טמא והיינו דר' פדת דאוקמה להא ברייתא כר' יהודה. אמר עולא בעאי מיניה דר' יוחנן מהו להטביל אליבא דר' יהודה מחטין וצינורות בראשו של ראשון גוד אחית אית ליה לר' יהודה ורואה כי המים שהן בגופו של ראשון יורדין במקוה וכאילו מעכשיו ישנן בתוך המקוה אבל גוד אסיק לית ליה שאין אומרים ראה כאלו מי המקוה נקוים ועומדים בראשו של ראשון או גוד אסיק נמי אית ליה וא"ל ר' יוחנן ת"ש נחל שיורד ממעלה למטה ויש בו ג' גממיות פי' ג' חפירות כל אחת למטה מחברתה וגומא העליונה והתחתונה של עשרין עשרין סאה ואמצעית של מ' סאה פי' הוצרך לומר והאמצעית של מ' כדי להכשיר חרדלית של גשמים שעוברת ביניהן ומצרפו שכל מקוה שהוא פחות ממ' סאה מי גשמים פוסלין אותו וחרדלית של גשמים עוברת ביניהן. ר' יהודה אומר מאיר היה אומר מטבילין בתחתונה דאלמא אמרינן גוד אחית ולא אמרינן גוד אסיק מדקתני ר' יהודה מאיר היה אומר מטבילין ב) בין בתחתונה לאו מכלל דר' יהודה סבר חלופו ואומר מטבילין אף בעליונה אלמא גוד אסיק

א) לכאורה צ"ל דברי הכל אף השני טהור. ב) עי' בתוס' בד"ה ר"י גירסת רבינו בכאן.